

УДК 338.001.36

DOI: 10.31359/2312-3427-2019-2-26

О.В. Мельниченко, д-р екон. наук, д-р хаб. наук економічних, доцент

amelnitschenko@yahoo.de

0000-0002-7707-7888

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто окремі підходи до аналізу фінансової безпеки підприємства. Описано основні підходи до її визначення та окреслено роль економічного аналізу в оцінці фінансової безпеки підприємства, яка полягає не в її комплексному дослідженні, а у представленні економічних показників, опрацьованні кількісних даних про стан фінансової безпеки підприємства. Натомість говорити про всебічне й ґрунтовне дослідження рівня фінансової безпеки лише на основі результатів економічного аналізу було б не правильно й недостовірно. Показники, індикатори, що аналізуються на основі фінансової чи управлінської звітності, надають лише поверхнєве уявлення про проблему або й взагалі викривлюють загальну картину, оскільки беруться вони на конкретний момент часу.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства; економічний аналіз; роль; завдання

Постановка проблеми. Фінансова безпека на різних рівнях соціально-економічних відносин в сучасному суспільстві сформувалась як окремий напрям досліджень. Вона, як складова економічної безпеки в першу чергу привертає увагу науковців-економістів, які, однак, різні за фахом, тому по-різному розглядають її у своїх дослідженнях: як стан, як процес або як властивість певної економічної системи.

Поняття «фінансова безпека» як самостійний об'єкт управління підприємством досліджується науковцями й фахівцями в галузі менеджменту чи фінансів ґрунтовно й фахово, натомість дослідження щодо методики її оцінки не проводяться тими фахівцями, що могли б зробити це якісно, багато публікацій свідчать про поверхнєве дослідження її авторами підходів до оцінки фінансової безпеки. Рекомендації щодо її аналізу й управління нею зводяться до «необхідності використання системи показників, індикаторів, застосування індикаторного методу»

тощо. При цьому в кращому випадку надається перелік таких показників, які абсолютно співпадають з показниками економічного аналізу для оцінки фінансового стану підприємства, а в гіршому надаються лише такі голослівні «рекомендації» з управління чи оцінки фінансової безпеки підприємства. Про методологію її аналізу мова не йде взагалі.

Проблема полягає в тому, що більшість досліджує це багатовимірне поняття з позиції «своєї» науки: фінансисти з позиції фінансів, макроекономісти – з макроекономіки тощо. Така неоднорідність досліджень призвела до певних викривлень, підміні окремих понять чи принаймні дискусійності трактувань, які варто усунути й внести ясність в окремі з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначив у своїх дослідженнях Якуб Хакер (Jacob S. Hacker) [6], для більшості людей значно важливішим є утримання актуального рівня доходів, ніж його зростання. Тому домогосподарства з нижчими доходами можуть мати відносно вищий рівень економічної безпеки при нижчому рівні фінансової безпеки по відношенню до середнього класу населення чи тих, що мають вищий матеріальний статус, де втрата доходів або їх значне зниження може споводувати дестабілізацію чи кризу.

Фінансова безпека залежить головною мірою від рівня фінансової грамотності та її розуміння, які фінансові навички має кожен член команди фірми, домогосподарства чи менеджмент держави. Це підтверджує значна кількість досліджень, котрі засвідчують, що низький рівень ощадливості, неефективне розміщення фінансового портфеля, а також слабка диверсифікація ризиків пов'язані з низьким рівнем фінансової обізнаності [12].

Як стверджує Дурмус Ялмаз (Durmuz Yilmaz), турецький економіст, який у 2006-2011 роках очолював турецький центральний банк, фінансова безпека та фінансова стабільність нерозривно з собою пов'язані, тому одна є умовою другої. Однак фінансову безпеку можна підвищити за допомогою внесення якісних змін в платіжну систему та її технічну інфраструктуру, правила нагляду за нею та регуляції [13].

Повертаючись до питання суперечностей у трактуванні фінансової безпеки варто виділити окремі її визначення, які по суті однакові з іншими, однак, на нашу думку, є більш вдалими.

Так, фінансова безпека розглядається як стан осіб, домогосподарств, суспільства чи підприємства, які здатні збалансовано покрити свої базові потреби та неминучі витрати, беручи до уваги фізіологічні й соціальні потреби, а також норми культури [4].

Фінансова безпека як постійний процес полягає у зменшенні чи ліквідації грошових ризиків з метою забезпечення достатності капіталу, який буде адаптований до профілю ризику та вподобань даного суб'єкта [4].

Багато публікацій щодо методики оцінки й забезпечення фінансової безпеки підприємства вказують на необхідність її аналізу та реагування за його результатами на зниження такої безпеки чи збільшення загроз. При цьому наводяться індикатори, за якими слід оцінювати рівень фінансової безпеки, котрі повністю або частково повторюють показники економічного аналізу, з групи коефіцієнтів аналізу фінансового стану підприємства.

Дійсно, певний стан окремої системи можна розглядати у статиці, аналізуючи її показники у конкретний момент часу як єдність, а можна як боротьбу протилежностей: загроз, що впливають на єдність елементів системи, з контрзаходами системи на їх подолання.

У такому випадку фінансова безпека як стан може й має бути оцінена, зокрема, економічними методами, наприклад, інструментарієм економічного аналізу. Натомість для аналізу процесу потрібні інші, управлінські методи, які відносяться до інструментарію інших наук.

Також фінансову безпеку можна розглядати як властивість, здатність суб'єктів (наприклад, менеджменту компанії) забезпечити надійність, ефективність чи захищеність об'єкта (підприємства).

У цьому сенсі заслуговує на увагу дослідження, яке доводить, що за гроші можна придбати задоволення, які сприяють зростанню фінансової безпеки і психологічне заспокоювання потреб [8].

Так, серед найкращої практики фінансового забезпечення співробітників їх фінансова безпека збільшується за рахунок страхування здоров'я, преміювання, програми фізичної активності, рекреації здоров'я, майбутнього пенсійного забезпечення, участь в професійних конференціях, семінарах тощо. Збільшення рівня фінансової безпеки працівників зокрема та підприємства, де вони працюють в цілому за допомогою індикаторів, показників економічного аналізу не вдається, оскільки воно вже формується на рівні сприйняття кожною людиною свого стану й внутрішнього відчуття цієї безпеки. При цьому формування цього відчуття здійснюється під впливом всього спектру психологічних аспектів, у тому числі популярного сьогодні когнітивного викривлення – очевидного недоліку формальної логічної ситуації та необґрунтованого перенесення стереотипів на проблематику, яка не стосується сфери їхньої достовірності.

Формулювання цілей статті. Визначити місце й роль економічного аналізу в оцінці фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Зупинимось детальніше на питаннях фінансової безпеки в рамках теми нашого дослідження – на її стані на рівні підприємства.

Вище ми зазначили, що «зокрема» методами економічного аналізу можна проаналізувати стан фінансової безпеки підприємства. Тут слід надати пояснення для однозначного розуміння, якими ж ще методами у статичності можна проаналізувати фінансову безпеку підприємства. Так, до питань фінансової безпеки підприємства також відноситься, наприклад, стан платіжної інфраструктури підприємства, платіжних інструментів, систем клієнт-банк тощо. Вказані складові просто неможливо комплексно оцінити лише методами економічного аналізу. А необхідністю на окремих видах підприємств фактично щосекундного моніторингу фінансового стану підприємства свідчить про недостатність аналізу фінансової безпеки на основі даних економічного аналізу, здійсненого на основі, наприклад, фінансової звітності один раз на звітний період.

Тобто важливим елементом управління фінансовою безпекою підприємства є об'єктивне і своєчасне визначення її рівня, що не можливо здійснити без всебічного аналізу не лише фінансових, а й нефінансових показників діяльності підприємства.

Разом з тим слід віддати належне результатам економічного аналізу, оцінці важливих показників (чи як їх часто називають в публікаціях з методики оцінки фінансової безпеки, індикаторів), оскільки вони об'єктивним відображенням фінансового стану підприємства за умови достовірності вхідних даних, наприклад, звітності. А сучасні інформаційні системи ведення обліку на підприємствах дозволяють виводити результати аналізу станом на будь-який момент часу. При цьому за належного рівня автоматизації показники оцінки фінансового стану можна відображати в режимі реального часу для різних груп стейкхолдерів із відповідним для них рівнем доступу до даних.

Висновки. Отже, роль економічного аналізу в оцінці фінансової безпеки підприємства полягає не в її комплексному дослідженні, а у представленні економічних показників, опрацюванні кількісних даних про стан фінансової безпеки підприємства. Натомість говорити про всебічне й ґрунтовне дослідження рівня фінансової безпеки лише на основі результатів економічного аналізу було б не правильно й недостовірно. Показники, індикатори, що аналізуються на основі фінансової чи управлінської звітності надають лише поверхнєве уявлення про проблему або й взагалі викривлюють загальну картину, оскільки беруться вони на конкретний момент часу. Так, наприклад, показники ліквідності змінюються в окремих групах підприємств блискавично і загальноекономічна чи політична кон'юнктура в країні можуть за декілька миттєвостей перетворити ліквідне підприємство із солідним запасом

міцності в абсолютно неліквідне. При цьому, якщо взяти до уваги попередні дані економічного аналізу без врахування інших аспектів, то можна прийняти фатальні для підприємства рішення. Хоч, звісно, такий сценарій швидше неможливий, оскільки за кожним підприємством стоять люди, від рішень і досвіду яких залежить його подальший розвиток, і практика показує, що такі люди не орієнтуються лише на дані економічного аналізу без контексту, оцінки ситуації в економіці країни чи світу в цілому.

Подальші дослідження з цього питання слід приділити засадам комплексної оцінки фінансової безпеки, в якій дані економічного аналізу будуть складовою, але для всебічної оцінки будуть використані й інші чинники, у тому числі ті, що частково описані у цій статті, а саме нейрофінансам, когнітивним викривленням у прийнятті рішень тощо.

Бібліографічний список.

1. Амосов О.Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, №4, 2011, с. 76 – 80.
2. Bochulia, T., & Melnychenko, O. (2019). Accounting and analytical provision of management in the times of information thinking. *European Cooperation*, 1(41), 52-64. <https://doi.org/10.32070/ec.v1i41.21>.
3. Bochulia, T., & Yancheva, I. (2017). Scenario maps of management as effective concept for sustainable development of enterprise. *European Cooperation*, 8(27), 44 – 52.
4. *Economic Security*, International Committee of the Red Cross. Geneva, November 2013, p. 2.
5. Girchenko, T., & Kossmann, R. (2016). Implementation and development of digital marketing in modern banking business. *European Cooperation*, 12(19), 68 – 85.
6. Hacker, J. S. (2011). *Catch My Fall: Income Risk and the Welfare State in Rich Democracies*. IARIW OECD Conference on Economic Insecurity Paris, France, November 22–23.
7. *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements* (2018). The International Federation of Accountants (IFAC). ISBN: 978-1-60815-389-3.
8. Howell, R. T., Kurai, M., & Tam, W.Y.L. (2012). *Money buys financial security and psychological need satisfaction: testing need theory in affluence*. University of Wollongong, Research Online.
9. Ivanov, S., Liashenko, V., Kamińska, B., & Kvilinskyi, O. (2016). A concept of modernization evaluation. *European Cooperation*, 12(19), 86 – 101.
10. Melnychenko, O., & Hartinger, R. (2017). Role of blockchain technology in accounting and auditing. *European Cooperation*, 9(28), 27 – 34.

11. Raczkowski, K. (2014). *Bezpieczeństwo finansowe*, [w:] J. Płaczek (red.), *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie*, Difin, Warszawa 2014, ss. 299–324.

12. Tullio, J., & Mario, P. (2011). *Investment in financial literacy and saving decisions*. Centre of Financial Studies, Goethe University, Frankfurt, Working Paper no. 2011/07, p. 4.

13. Yilmaz, D. (2007). *Financial Security and Stability, Measuring and Fostering the Progress of Societies*. The OECD World Forum on Statistics, Knowledge and Policy, Istanbul, 27–30 June 2007, s. 6

А.В. Мельниченко. Роль економічного аналізу в оцінці фінансової безпеки підприємства. В статье рассмотрены отдельные подходы к анализу финансовой безопасности предприятия. Описаны основные подходы к ее определению и обозначена роль экономического анализа в оценке финансовой безопасности предприятия, которая заключается не в ее комплексном исследовании, а в представлении экономических показателей, разработке количественных данных о состоянии финансовой безопасности предприятия. Однако говорить о всестороннем и обстоятельном исследовании уровня финансовой безопасности только на основе результатов экономического анализа было бы неправильно и недостоверно. Показатели, индикаторы, анализируются на основе финансовой или управленческой отчетности, предоставляют лишь поверхностное представление о проблеме или вообще искажают общую картину, так как берутся они на конкретный момент времени.

Ключевые слова: финансовая безопасность предприятия; экономический анализ; роль; задания.

O.V. Melnychenko. The role of economic analysis in the estimation of enterprise financial security. The article considers some approaches to the analysis of the financial security of an enterprise. It was described the basic approaches to its determination and the role of economic analysis in the assessment of the financial security of the enterprise, which consists not in its complex research, but in the economic indicators, the quantitative data on the financial security of the enterprise is presented. Instead, to speak of a comprehensive and thorough study of the level of financial security on the basis of economic analysis alone would not be correct and unreliable. Indicators that are analyzed on the basis of financial or management reporting provide only a cursory view of the problem or even distort the overall picture as they are taken at a particular point in time.

Keywords: financial security of the enterprise; economic analysis; role, tasks.

Стаття надійшла до редакції: 29.03.2019 р.